

วิถีชีวิตตามพิธีกรรมและความเชื่อของคนเลี้ยงวัวชน กรณีศึกษา

ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง*

THE RITUAL AND BELIEF LIFESTYLE OF THE CATTLE HERDERS : A CASE
STUDY OF BAN PHO SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT, TRANG PROVINCEอ้อมใจ วงษ์มณฑา^{1*}, อารีย์ ธรรมโคร่ง², อัมพร ศิลปะเมธากุล³
Aomchai Vomgmonta^{1*}, Aree Tamkrong², Amporn Sinlapamethakul³¹สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย¹Princess Galyani Vadhana Institute of Cultural Studies, Prince of Songkla University Pattani Campus, Pattani, Thailand²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย²Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University Pattani Campus, Pattani, Thailand³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี ประเทศไทย³Faculty of Education, Prince of Songkla University Pattani Campus, Pattani, Thailand

*Corresponding author E-mail: omjai.w@psu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชีวิตตามพิธีกรรมและความเชื่อการเลี้ยงวัวชนเพื่อการแข่งขัน 2) วิเคราะห์หาผลกระทบต่องานวิถีชีวิตของคนและชุมชนจากการเล่นกีฬาวัวชน กรณีศึกษาตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เลี้ยงวัวชน 21 คน หมอวัว 10 คน ผู้มีความเชื่อเรื่องวัวชน 21 คน โดยเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) พิธีกรรมประกอบด้วยการดูแลรักษา ป้องกันเสนียดจัญไร บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อการเลี้ยงวัวชนมีลักษณะที่ประกอบด้วย หูตาเล็ก เขาใหญ่ หัวกร้าว คี้นหนา หน้าสั้น หน้าหัวแคบ คร่อมอก ท้องและกระดูกใหญ่ คอยาวใหญ่ ขื่อเท้าสั้น ลำคียงยาว ลูกอ้นทะยานตัวโตไปข้างหน้า บั้นท้ายและหางเรียวเล็ก ขนละเอียด การตั้งชื่อ อาหาร พันธกรรม การฝึกซ้อม การบำรุงอุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยง ลักษณะอาการ คอกวัว การถ่ายภาพ เชือกวาง เทียนพราง คุณไสย 2) ผลกระทบต่องานวิถีชีวิตของคนและชุมชน ด้านครอบครัวเป็นการเพิ่มรายได้ ด้านสังคมมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สร้างเครือข่ายทางสังคมและชุมชน นักสาธารณสุขมองว่าวิถีชีวิตคนเลี้ยงวัวชนไม่ถูกสุขลักษณะ นักศิลปกรรมมองว่าเป็นการทรมานสัตว์ด้านการศึกษาเป็นศาสตร์ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ที่ได้จากบรรพบุรุษ ด้านศาสนาเป็นกิจกรรมที่ลดช่องว่างระหว่างศาสนา ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์และ SDG ทำให้เกิดวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรเพื่อยกระดับรายได้ เศรษฐกิจฐานราก ด้านการเมืองการปกครองเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงกฎระเบียบ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีสะท้อนความเป็นอยู่ของชุมชนและสังคม ด้านการอนุรักษ์พันธุ์วัวชน ด้านนันทนาการ

คำสำคัญ: วิถีชีวิต, พิธีกรรม, ความเชื่อ, คนเลี้ยงวัวชน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research are twofold: 1) to explore the ritual practices and beliefs associated with raising bulls for competition, and 2) analyze the impact of this sport on the lives

of individuals and the community, focusing on a case study in Ban Pho subdistrict, Mueang district, Trang province. The research employs a qualitative approach, utilizing in-depth interviews and focus group discussions. Key informants include 21 fighting bull owners, 10 bull caretakers (veterinarians), and 21 individuals with strong beliefs related to bullfighting, selected through purposive sampling. Data were analyzed through content analysis and summarized comprehensively. The findings revealed that: 1) The ritual practices encompass observing seasonal patterns, protecting bulls from predators, making offerings to sacred entities, and adhering to specific beliefs regarding the ideal characteristics of competitive bulls. These characteristics include small ears, large horns, a distinct placenta-shaped head, thick eyebrows, a short and narrow face, a broad chest, a large belly and bones, a long neck, short ankles, a long phallus, forward-facing testicles, and small buttocks and tail. Other aspects of bull-rearing involve attention to coat quality, food, genetics, training, and maintenance. Equipment such as cattle stalls, photography tools, and deer ropes were also utilized. 2) The impacts of bullfighting on the lives of individuals and the community include various aspects. On a familial level, it enhances income generation. Socially, it fosters the exchange of experiences, and the creation of social networks within the community. Public health officials view, the lifestyle of bull owners as unsanitary, while ethicists consider, the practice a form of torture animal. Educational perspective proposes, bullfighting represents local knowledge and Southern wisdom passed down from ancestors. Religiously views, it serves as an activity that bridges gaps between different faiths. Economically, it contributes to creative economy and the Sustainable Development Goals (SDGs) by promoting agricultural community enterprises aimed at elevating grassroots economic development. Politically, it reflects the regulations, values, customs, and traditions that characterize the community and society. Lastly, it plays a role in the conservation of bullfighting breeds and serves as a recreational activity.

Keywords: Lifestyle, Rituals, Beliefs, Cowherds, Local Wisdom

บทนำ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SDGs ตั้งขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ ประกอบด้วย การขจัดความยากจน, การขจัดความหิวโหย, การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี, การศึกษาที่มีคุณภาพ, ความเท่าเทียมทางเพศ, การเข้าถึงน้ำสะอาดและสุขาภิบาลที่ดี, การมีพลังงานสะอาดที่เข้าถึงได้, การมีงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ, การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรมและอุตสาหกรรม, การลดความเหลื่อมล้ำ, การพัฒนาเมืองและชุมชนที่ยั่งยืน, การผลิตและบริโภคที่ยั่งยืน, การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, การอนุรักษ์ทรัพยากรทะเล, การรักษาระบบนิเวศบนบก, การมีสังคมสงบสุข ยุติธรรม และมีสถาบันที่เข้มแข็ง (วรรณพงษ์ ดุรงคเวโรจน์, 2564) วิสาหกิจชุมชนของประเทศไทยได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) เป็นแนวทางในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านการรณรงค์และการทำงานตามแนว SEP for SDGs ถือเป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนเป้าหมาย SDGs ของไทย เป็นการนำแนวคิดของรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานไว้ ซึ่งรัฐบาลให้การรับรองว่าแนวคิดของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในเวทีระหว่างประเทศ เพราะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องและส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในการแก้ปัญหาความยากจนโดยองค์การสหประชาชาติได้

ประกาศเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนให้บรรลุภายในปี 2573 ซึ่งกำหนดให้การขจัดปัญหาความยากจนในทุกมิติ ทุกพื้นที่อยู่ในเป้าหมายที่ 1 ย่อมแสดงให้เห็นว่าการแก้ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องตระหนักเป็น อันดับต้น ๆ ของโลก การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ความท้าทายในการแก้ไขปัญหาความยากจน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ประชากรกลุ่มยากจนส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรและเป็นแรงงานนอกระบบ มีข้อจำกัดในการเข้าถึง ระบบประกันสังคมและเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีบทบาทเพิ่มขึ้นในการให้บริการภาครัฐ 2) ภาครัฐมีข้อจำกัดในการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ ให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาระบบความคุ้มครองทางสังคมให้มีความครอบคลุมและตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่แตกต่างกันของประชาชน 3) ปัญหาการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่ทั่วถึง ทำให้ความมั่งคั่งกระจุกอยู่ตามเมืองใหญ่ 4) การแก้ปัญหาความยากจนยังมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องมากกว่าการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงโครงสร้าง เป็นความขาดแคลนในด้านการศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียม 5) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์กับสาธารณะและประชาชนในวงกว้าง 6) การสร้างสังคมที่สมดุลและเป็นธรรม ช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันของประชาชน (วิระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2563)

ภาคเกษตรกรรมในประเทศไทยนับว่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก จากข้อมูลการทำสำมะโนการเกษตรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนประชากรในภาคเกษตรร้อยละ 40 ของประชากรทั้งหมด นับว่าเป็นแหล่งรองรับแรงงานที่ขนาดใหญ่ที่สุด เมื่อพิจารณาผลตอบแทนทางด้านรายได้ของภาคเกษตร พบว่า ภาคเกษตรที่ใช้แรงงานคนส่วนใหญ่ของประเทศของแรงงานทั้งหมดกลับไม่สามารถสร้างรายได้มากเท่าที่ควร เกษตรกรเป็นกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าอาชีพอื่น ๆ ขาดความมั่นคงทางรายได้ มีความผันผวนตามฤดูกาล จึงก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรตกต่ำ เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และปัญหาด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ตามมา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) เพราะหากประเทศสามารถยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้นได้ ประชากรของประเทศก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามไปด้วย สำหรับประเทศไทยก็มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศสำหรับเกษตรกร และชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังที่ปรากฏจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” กำหนดให้เกิดการพัฒนาศักยภาพด้านภาคการเกษตรของประเทศ ไว้ในมิติที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เพื่อส่งเสริมเกษตรกรให้มีศักยภาพสู่การทำการเกษตรที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) ได้ออกใบรับรองมาตรฐานอุตสาหกรรม มอก. เอส ให้แก่บริษัทว้าวชนทุ่งทะเลหลวงสุโขทัย จำกัด สนามว้าวชนรายแรกของไทย เป็นผู้ประกอบการ SMEs ที่ได้รับการรับรองสินค้าและบริการที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อยกระดับสนามว้าวชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยกย่องคุณภาพการบริการหวังดึงดูดนักท่องเที่ยว สร้างรายได้แก่ชุมชน รัฐบาลและกระทรวงอุตสาหกรรม ให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยประกาศเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อผลักดันให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาสินค้าและบริการให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก ปัจจุบันมีผู้ประกอบการ SMEs และกลุ่มธุรกิจเกิดใหม่เปิดให้บริการสนามกีฬาชนโคเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นกีฬาที่มีผู้ชมทั้งในและต่างประเทศให้ความสนใจ มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีทางอ้อมในการสร้างงานสร้างอาชีพให้ประชาชนในพื้นที่ โดยมีรายได้จากการเลี้ยงวัวชน ปลูกหญ้า ที่ฟัก การคมนาคม การขนส่ง การค้าขายและการท่องเที่ยว กีฬาชนวัวจึงไม่ใช่แค่กีฬาเพื่อความบันเทิงเชิงวัฒนธรรมพื้นบ้านเท่านั้น แต่มีศักยภาพที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นสนามกีฬาระดับมาตรฐาน มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบปลอดภัย ถูกสุขอนามัยและมีการควบคุมโรคที่เป็นไปตามกฎหมาย (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.), 2565)

ในขณะเดียวกันที่ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตรัง (ศบส.) จังหวัดตรัง ได้มีการเพาะขยายพันธุ์และอนุรักษ์โคพันธุ์พื้นเมืองวัวชนภาคใต้ เนื่องจากปัจจุบันกีฬาชนโคได้กลายเป็นกีฬาที่มีชื่อเสียงของภาคใต้ มีการเปิดประมูลเพื่อกระจายพันธุ์ให้แก่เกษตรกรเอาไปเลี้ยงทำฟาร์มพันธุ์ แม่พันธุ์ รวมทั้งแม่พันธุ์ที่คัดออกยังสามารถเอาไปเลี้ยงผลิตลูกต่อได้อีก ส่วนตัวผู้เอาไปขุนทำวัวชนต่อยอดเพิ่มมูลค่าได้มากกว่าวัวชนที่เป็นผลผลิตจาก ศบส. มีชื่อเสียงจนราคาสูงถึง 2 ล้านบาท ข้อดีของโคพันธุ์พื้นเมืองคือให้ลูก 100% ปีละตัว กินหญ้าน้อย มีการจับสัตว์เก่ง ผสมพันธุ์ง่าย โคพันธุ์พื้นเมืองของ ศบส. จะทำในรูปแบบการอนุรักษ์และพัฒนาสายพันธุ์ เน้นเรื่องการเป็นวัวชนเพื่อเพิ่มมูลค่า เพื่ออนุรักษ์และรักษาสายพันธุ์วัวชนแท้ของภาคใต้เอาไว้ ก่อนจะสูญหายไปกลายเป็นวัวพันธุ์ทางหรือลูกผสม พร้อมทั้งสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและการนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้แก่เกษตรกร โดยในภาคใต้ปัจจุบันมีศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ที่กำลังเดินหน้าพัฒนาโคพันธุ์พื้นเมืองวัวชน 5 แห่ง ได้แก่ สุราษฎร์ธานี กระบี่ ตรัง นครศรีธรรมราชและสงขลา ประกอบกับวิสาหกิจชุมชนการเลี้ยงวัวชนเป็นการประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาระบบการจัดการชุมชนเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของคนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ มั่นคงและยั่งยืน ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องวิสาหกิจชุมชนในการแข่งขันบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเมืองและชุมชน กลุ่มอาสาสมัครด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในท้องถิ่น โดยการสนับสนุน การพัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเมือง ชุมชนและเครือข่ายที่ประกอบด้วยภาคีสำคัญตามบริบทของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เชื่อมโยงการพัฒนาร่วมกันในทุกระดับและพัฒนาศักยภาพองค์กร เพื่อการพัฒนาเมือง ชุมชนและเครือข่ายให้มีทักษะทัดเทียมกับประเทศอื่นในระดับสากล

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตตามพิธีกรรมและความเชื่อการเลี้ยงวัวชน รวมทั้งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนและชุมชนจากกีฬาวัวชน กรณีศึกษา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรกรมของ ประเทศไทย ส่งผลให้มีการขับเคลื่อนเกษตรสมัยใหม่เป็นการยกระดับรายได้เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตตามพิธีกรรมและความเชื่อการเลี้ยงวัวชนเพื่อการแข่งขัน กรณีศึกษา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
2. เพื่อวิเคราะห์หาผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนและชุมชนจากการเล่นกีฬาวัวชน กรณีศึกษา ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบของการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยที่ผู้วิจัยเข้าชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่จะให้ข้อมูลจนเกิดความสนิทสนมและไว้วางใจ เก็บข้อมูลเอกสารนำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎี สืบหาพื้นที่แนวติดต่อระหว่างชุมชน จัดทำแผนที่ทางกายภาพ สืบหาข้อมูลประชากรที่ประกอบอาชีพเลี้ยงวัวชนและผู้ประกอบการเกี่ยวกับวัวชน เพื่อสะดวกในการออกเก็บข้อมูล สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อจะได้สังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างและบริบทภายในคอกวัว การเลี้ยงวัวชน การทำพิธีกรรมและบ่อนวัวได้อย่างเป็นธรรมชาติ มีการพูดคุย พบปะและเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญและประเพณีท้องถิ่น เพราะผู้เลี้ยงวัวชนจะเกิดความหวาดระแวงต่อตัวผู้วิจัย กลัวว่าผู้วิจัยจะมาก่ออันตราย หรือประสงค์ร้าย หรือเป็นฝ่ายตรงกันข้ามที่มาสืบข้อมูล ผู้วิจัยได้ชี้แจงว่าไม่ได้ต้องการจะล่วงเกินหรือละเมิดใด ๆ ทั้งกับเจ้าของวัวและวัวชน เพียงต้องการมาเก็บข้อมูลเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ผู้วิจัยต้องปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดี

เนื่องจากเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อมีความละเอียดอ่อนมาก ได้สัมภาษณ์ผู้มาเล่นการพนันชนวัวและผู้ประกอบพิธีกรรมให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ กำหนดคำถามเพื่อเป็นแนวทางการสัมภาษณ์ สังเกตสภาวะต่าง ๆ ทั้งก่อนและหลังการพนันชนวัว ทั้งในฝ่ายที่แพ้และชนะการแข่งขันการวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็น ไม่ซ้ำซ้อน จำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ออกแบบเก็บข้อมูลในส่วนที่ขาด เพื่อค้นหาข้อมูลอย่างมีคุณภาพภายใต้เวลาที่มีข้อจำกัด

ประชากร 60 คน และกลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างศึกษาจากสูตรของ Robert V. Krejcie และ Eayle W. Morgan ได้สร้างไว้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เลี้ยงวัวชน 21 คน หมอวัว 10 คน ผู้มีความเชื่อเรื่องวัวชน 21 คน รวม 52 คน โดยเลือกแบบเจาะจง จากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในพื้นที่หมู่บ้านหัวถนน หมู่จันทร์หอม บ่อมะพร้าว นาทองหลาง ตันรัก หักตอ นางาม ห้วยไทร สระนางหงส์ พรหมภูมิ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดตรัง (สุจิตรา บุญรัตน์พันธุ์, 2538)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และจัดสนทนากลุ่ม ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มคือผู้เลี้ยงวัวชน 21 คน หมอวัว 10 คน ผู้มีความเชื่อเรื่องวัวชน 21 คน ในตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เริ่มจากการนำเอาวัตถุประสงค์การวิจัยมาเป็นกรอบการทบทวนวรรณกรรม เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยแล้วนำมาแตกเป็นประเด็นและแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลมีการตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถามภาคสนามตามระเบียบวิธีวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ และคณะกรรมการตรวจสอบจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากเครื่องมือสัมภาษณ์และผลสรุปของการตรวจเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ผ่านตามเกณฑ์ความเชื่อมั่น จึงส่งเอกสารขอรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ REC Number: psu.pn.2-006/67 Date of approval: 6 March 2567 Date of expiration: 6 March 2568 จากนั้นนักวิจัยจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดสนทนากลุ่มด้วยการนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการตามสิทธิการพิทักษ์ของกลุ่มประชากรตามเกณฑ์คุณภาพของงานวิจัยทุกประการ

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ตีความแปลความหมาย และสรุปภาพรวมตามวัตถุประสงค์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จากการลงพื้นที่มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปตามประเด็นที่ศึกษาจากข้อมูลที่ได้รวบรวมเป็นกรอบแนวคิดตามทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เมื่อสรุปข้อมูล นำแนวคิดและทฤษฎีเป็นตัวกำหนด 1) วิเคราะห์ข้อมูลกรอบแนวคิด ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล และทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน สรุปเป็นแนวทางการวิเคราะห์หาข้อมูล 2) เก็บข้อมูลเพิ่มเติม โดยสัมภาษณ์ซ้ำสังเกตการณ์เพื่อหาข้อสรุป 3) การวิเคราะห์ จัดรูปแบบความสัมพันธ์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อความเข้าใจ สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งสุดท้ายก่อนเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างเป็นทางการ ดังนี้ กลุ่มผู้เลี้ยงวัวชน กลุ่มหมอวัว กลุ่มผู้มีความเชื่อเรื่องวัวชน ซึ่งนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. วิถีชีวิตตามพิธีกรรมและความเชื่อการเลี้ยงวัวชน

พิธีกรรมการดูฤกษ์ยาม แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ฤกษ์ยามการชนวัว ประกอบด้วย 1) การออกเดินทางจากบ้านไปอยู่ที่โรงเรือนชั่วคราวที่บ่อนวัว 2) พิธีกรรมในคืนก่อนวัวเข้าสนาม การเข้าอยู่ในโรงเรือน หมอวัวกับคณะผู้ดูแลวัวชนจะประกอบพิธีทางไสยศาสตร์ พร้อมมีพิธีเลี้ยงนอนเฝ้าตลอดคืน 3) พิธีกรรมในตอนเช้าของวันชนวัว ความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าสนามก่อนและหลังคู่ต่อสู้และการเลือกทิศที่ยืน เพื่อทำการเช็ดล้างก่อนทำการชน 4) การนำวัวเข้าสู่สนามชน หมอวัวจะดูฤกษ์ยามว่าวัวของฝ่ายตนควรจะเดินเข้าสนามชนก่อนหรือหลังคู่ต่อสู้ จะต้องวางเงินเดิมพันและเงินเสมอนอกเป็นเงินสดให้นายสนาม จากนั้นโฆษกของสนามจะประกาศให้เจ้าของวัวแต่ละฝ่ายเช็ดล้างวัวให้เป็นไปตามกฎกติกาที่ตกลงกันได้

2. การป้องกันให้แคล้วคลาดจากเสียดจัญไร

3. การบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อการเลี้ยงวัวชนเพื่อการแข่งขัน แบ่งออกเป็น 7 ประเด็น ดังนี้

1. รูปลักษณ์วัวดี 1) ขวัญวัวดี ขวัญร้ายและขวัญไม่ดีไม่ร้าย 2) สีวัวศุภราช ลักษณะเขา ลักษณะเขาจะทำให้วัวมีข้อจำกัดในการชน เขาบางลักษณะก็เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อลีลา ท่าทางการชนบางท่าเท่านั้น

2. การตั้งชื่อวัวชน บ่งบอกถึงความผูกพันกับธรรมชาติ พิษพรรณไม้ สัตว์ภาคใต้ การให้วัวชนเป็นหุ่นส่วนของชีวิต การติดตามข่าวสารบ้านเมือง การสะท้อนความเชื่อของคนภาคใต้

3. การเลี้ยงดูวัวชนก่อนติดคู่ชน และการเลี้ยงดูวัวในขณะที่ยึดคู่ชน

4. อุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยงวัวชน ได้แก่ เชือกวาง เทียนพราง คุณไสยและผี

5. ลักษณะอาการของวัวในวันชน ท่าทางของวัวที่ต่างจากปกติสามารถบ่งบอกถึงลางดีหรือลางร้าย

6. คอกวัว จะมีพิธีกรรมในการดูฤกษ์ยามและวันที่เป็นสิริมงคลก่อนที่จะปลูกสร้างโรงเรือน

7. การถ่ายภาพวัวชน มีความเชื่อว่าหากว่าวัวชนของยังไม่ติดคู่ชนหรือไม่มีคู่ชนจะอนุญาตให้มีการถ่ายภาพได้ แต่ถ้าวัวชนติดคู่ชนและใกล้ถึงวันเข้าสู่สังเวียน เจ้าของวัวจะไม่อนุญาตให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องมาถ่ายภาพวัวชน เพราะเชื่อว่าจะทำให้พ่ายแพ้ได้

2. ผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนและชุมชนจากการเล่นกีฬาวัวชน

กิจกรรมในวันชนวัว เจ้าของวัวมีการนำไสยศาสตร์หรือความเชื่อมาเกี่ยวข้องในการดูแลวัว กิจกรรมหลังวัวชน มีผลกระทบต่อสุขภาพของผู้เล่นกีฬาวัวชนในกลุ่มของเจ้าของวัวหรือผู้ดูแลวัว ด้านร่างกายพบกับความเหน็ดเหนื่อยจากการดูแลวัวตลอดการแข่งขันและจากการเชียร์และร้อนจากบรรยากาศแออัดเต็มไปด้วยผู้คน ด้านจิตใจจากการมุ่งมั่น ความสนุก ความตื่นเต้นและความกดดันจากการแข่งขัน ผู้เล่นกีฬาวัวชนที่ได้รับชัยชนะรู้สึกดีใจ มีกำลังใจ ตรงกันข้ามผู้ที่ได้รับความพ่ายแพ้จะรู้สึกท้อแท้ เกิดการสูญเสีย

ด้านสถาบันครอบครัว ในแง่บวกเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ในแง่ลบทำให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัว หากสมาชิกในครอบครัวไม่เห็นด้วย ด้านสถาบันสังคม ผู้เล่นกีฬาวัวชนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นักสาธารณสุขเห็นว่าวิถีชีวิตของคนเลี้ยงวัวชนไม่ถูกสุขลักษณะ เพราะต้องใช้ชีวิตร่วมกับสัตว์จึงดูไม่สะอาด นักศีลธรรมมองว่าเป็นการทารุณกรรมและทรมานสัตว์ สร้างเครือข่ายทางสังคมและชุมชน ด้านสถาบันการศึกษา การเลี้ยงวัวชนเป็นศาสตร์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ที่ได้ศึกษามาจากบรรพบุรุษ เป็นประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้กันมา ด้านสถาบันศาสนา ความสนใจในกีฬาวัวชนลดช่องว่างระหว่างศาสนาของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจแบบผสมผสานในความเชื่อของแต่ละศาสนา ด้านสถาบันเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ เจ้าของสนามวัวชน ผู้เข้าชมกีฬาชนวัว ด้านสถาบันการเมืองการปกครอง เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงกฎ ระเบียบ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีสะท้อนความเป็นอยู่ของสังคมเป็นอย่างดีด้านการอนุรักษ์พันธุ์วัวชน ได้แก่ การ

ซื้อขายวัวชน การถ่ายทอดวิธีการเลี้ยงวัวชน ด้านนันทนาการทำยามว่างด้วยความสมัครใจเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ผ่อนคลายความเครียดจากการทำงาน

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. วิถีชีวิตตามพิธีกรรมและความเชื่อการเลี้ยงวัวชน

พิธีกรรมการดูฤกษ์ยาม แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ฤกษ์ยามการชนวัว ได้แก่ 1) การออกเดินทางจากบ้านไปอยู่ที่สนามชนวัว การเข้าสู่สนามก่อนและหลังคู่ต่อสู้ นายสนามจะเป็นผู้ในวันเปรียบวัวชนในใบกำหนดการชนวัว เจ้าของวัวชนทั้งสองฝ่ายพิจารณาลักษณะรูปร่าง ลักษณะเพลงชนของวัวคู่ชน ทั้งคู่ต้องมีอายุ ประสบการณ์ เพลงชน สถิติการชน เขา สัตส่วนด้านความยาว กว้าง ลึกของตัววัว กล้ามเนื้อใกล้เคียงกัน (กัญญารัตน์ เลียงผา, 2563) ทั้งสองฝ่ายต้องเปิดยอดเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามได้เห็น เจ้าของวัวมีเทคนิคในการดูแล้วเพื่อหาข้อได้เปรียบในการชน โดยการให้อาหารวัวน้อยลงเป็นการอำพรางความสมบูรณ์ที่แท้จริงของวัวชน หลังจากเปรียบและติดคู่ชนแล้วเจ้าของวัวจึงจะให้กินอย่างสมบูรณ์ (ทิพวรรณ หมั่งห้อง และคณะ, 2562) 2) พิธีกรรมในคืนก่อนวัวเข้าสนาม การเข้าอยู่ในค่ายพักวัวชนที่มาจากต่างถิ่นต้องมาอยู่ให้คุ้นเคยกับสถานที่ก่อนที่วัวชนจริง หมอวัวผู้มากับคณะผู้ดูแล้วชนจะประกอบพิธีทางไสยศาสตร์ในคืนก่อนวัวเข้าสนามชน สอดคล้องกับ รงค์ บุญสวยขวัญ พบว่า หมอวัวจะนั่งทำพิธีบนแคร่ หมอจะท่องคาถาปลุกเสกของที่อยู่ในงานและทำน้ำมันดลงคาถาอาคม ประพรมน้ำมันที่หญ้าทั้ง 3 กำ และให้ฟี่เลี้ยงนำหญ้าไปป้อนให้วัวกิน 2 กำ โดยเปิดปากบังคับให้วัวกินทีละกำ ใช้ปากกาเขียนลงยันต์ที่หน้าผาก เขา รอบตา หู ตา ตันขา สันหลังวัว (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2562) 3) พิธีกรรมในตอนเช้าของวันชนวัว การออกจากโรงเรือนเข้าสู่สนามในวันทำการชน ความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าสนามก่อนและหลังคู่ต่อสู้และการเลือกทิศที่ยืน เพื่อทำการเช็ดล้างก่อนทำการชน เป็นเคล็ดลับในกลุ่มคนที่มีความเชื่อทางไสยศาสตร์ สอดคล้องกับ ศศิธร บุญคงแก้ว และคณะ พบว่าการเลือกทิศที่ยืนเพื่อทำการเช็ดล้างก่อนที่จะทำการชน เพื่อความเป็นสิริมงคลและประสพโชคกลาง ถือปฏิบัติโดยการหลีกเลี่ยงวันต้องห้าม (ศศิธร บุญคงแก้ว และคณะ, 2561) 4) การนำวัวเข้าสู่สนามชน หมอวัวจะดูฤกษ์ยามว่าวัวของฝ่ายตนควรจะเดินเข้าสนามชนก่อนหรือหลังคู่ต่อสู้ หมอวัวจะดูทิศทางว่าเมื่อวัวเดินเข้าสนามแล้ว ควรจะไปอยู่มุมที่เป็นทิศแมวให้แก่วัวฝ่ายของตน แต่ถ้าหากเกิดเหตุสุดวิสัยไม่สามารถนำวัวเข้าสนามก่อน เลือกทิศที่ดีไม่ได้ จำเป็นต้องอยู่ตรงข้ามทิศที่ดีที่ฝ่ายตรงข้ามได้เลือกก่อนแล้ว หมอวัวก็จะมีแก้เคล็ดให้ และก่อนเริ่มต้นชน หมอจะประพรมน้ำมันที่ให้กับวัว ขณะวัวกำลังชน หมอวัวของจะลงไปอยู่ในสังเวียน อาจช่วยเหลือวัวของตนให้สู้คู่ต่อสู้ได้ ขณะที่วัวชนอยู่ในสังเวียน ฟี่เลี้ยงวัวจะกระตุกเชือกเล็กน้อยเป็นเคล็ดให้วัวของตนไม่พ่ายแพ้คู่ต่อสู้ สอดคล้องกับ โสภิตา โสมมะเกิด พบว่า ขณะที่วัวกำลังชน ฟี่เลี้ยงวัวที่ถือไม้ไผ่ปลายแหลมสำหรับบังคับวัว จะปักไม้ไผ่ที่พื้นดินไม่วางนอน ถือเป็นเคล็ด มิให้วัวฝ่ายตนล้มหรือเพลิงพลั่วคู่ต่อสู้ (โสภิตา โสมมะเกิด, 2560) เมื่อทั้งสองฝ่ายพอใจกับการเช็ดล้างของฝ่ายตรงข้ามแล้ว ต่อจากนั้นผู้ดูแล้วของแต่ละฝ่ายจะใช้กล้วยสุกหรือผลตาลโตนดสุกทาทั่วใบหน้า จมูกและคอวัว มีความเชื่อว่าโดยสัญชาตญาณของวัวเป็นสัตว์ที่ให้ความสำคัญต่อความอาวุโสซึ่งสามารถสัมผัสได้โดยทางกลิ่นสาบวัวที่หนุ่มกว่าจะเกรงใจศักดิ์ศรีของวัวที่แก่กว่า ถ้าให้ชนกันวัวหนุ่มก็จะวิ่งหนีวัวแก่ (สุพิชฌาย์ วัฒนะ, 2566)

2. การป้องกันให้แคล้วคลาดจากเสียดจัญไรที่เชื่อว่าจะมารบกวน โดยการท่องคาถาเสกข้าวสารหรือทราย แล้วซัดไปรอบ ๆ บริเวณโรงเรือน พฤติกรรมเกี่ยวกับน้ำมันในวันวัวชน จำแนกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่เชื่อว่าน้ำมันที่ผ่านการปลุกเสกด้วยคาถาพระพุทธรูปเจ้าเปิดโลก จะช่วยปัดรังควาญให้ปลอดภัยจากภัย

พิบัติ จะเอนน้ำหนักกรอกให้วัวดื่มก่อน ส่วนที่เหลือก็จะราดลงที่ศีรษะ ลำคอและลำตัว 2) กลุ่มที่ใช้น้ำหนักเพื่อให้วัวได้ดื่มเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะปล่อยให้ชนกัน เพื่อดับกระหายในขณะที่ชน (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2562)

3. การบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะทำในคืนวันก่อนวัวชน โดยบนบานศาลกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บรรพบุรุษและตนนับถือ ทำพิธีข้ามฉนวนท้าวชน สวมสายมงคลเพื่อสร้างกำลังใจให้เจ้าของวัวชนและผู้เกี่ยวข้อง ตั้งนะโม ชุมนุมเทวดา เชิญครูให้มาสถิตในพิธีป้องกันตัวหมอวัว ไม่ให้ฝ่ายตรงกันข้ามใช้คุณไสยมาทำร้าย แล้ววางสายสิญจน์รอบที่ปักวัว ตอกหลักวัวกลางคอกวัว ลงอักขระ เสกน้ำมันต์ (สุพิชฌาย์ วัฒนนะ, 2566)

ความเชื่อการเลี้ยงวัวชนเพื่อการแข่งขัน แบ่งออกเป็น 7 ประเด็น ดังนี้

1. รูปลักษณ์วัวดี ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัวชนที่ดีจะต้องมีลักษณะจำเพาะด้านสรีระถูกต้องตามตำรากล่าวไว้ว่า วัวชนที่ดีจะต้องมีหู ตาเล็ก หางร่วง ขนที่กระจุกของหางยาวและเหยียดตรง ขนที่บริเวณหน้าหัว คิ้วและบริเวณโคนขาทั้งสองข้างหนาแน่นและทึบ ขนที่อยู่บริเวณอวัยวะเพศมีจำนวนมาก คิ้วหนา หน้าสั้น เขาใหญ่ ปลายลูกอ้นทะงอนโค้งไปข้างหน้า ลักษณะขวัญอันเป็นสัญลักษณ์ถูกต้องตามตำรา ดังนี้ 1) วัว ขวัญดี ขวัญร้าย ขวัญไม่ดีไม่ร้าย 2) สีวัวศุกราช สีแดงเหมือนแสงเพลิง 3) เขา ลักษณะเขาวัวชนที่แตกต่างกัน ทางชนก็แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละลักษณะจะทำให้วัวมีข้อจำกัดในการชน เขาบางลักษณะก็เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อลีลา ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพวรรณ หมั่งห้อง และคณะ พบว่า 1) ภูมิปัญญาในการเลี้ยงวัวชนมีด้านโครงสร้างร่างกาย ด้านเชื้อสายวัวชน ด้านกระบวนการฝึกฝน 2) วิธีการจัดการค่ายวัวชนเพื่อการแข่งขัน สนามมีความพร้อม สบาย ความแข็งแรง ความปลอดภัย มีกฎกติกาและมีแนวปฏิบัติอย่างเคร่งครัด 3) แนวทางส่งเสริมด้านกฎหมาย การท่องเที่ยว การอนุรักษ์พัฒนากีฬาวัวชนและด้านวิชาการ (ทิพวรรณ หมั่งห้อง และคณะ, 2562)

2. การตั้งชื่อวัวชน ชื่อวัวชนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในจังหวัดตรัง ดังนี้ ความผูกพันกับธรรมชาติ พืชพรรณไม้ สัตว์ภาคใต้ การให้วัวชนเป็นหุ่นส่วนของชีวิต การติดตามข่าวสารบ้านเมือง การสะท้อนความเชื่อของคนภาคใต้ สอดคล้องกับ โสภิตา โสมมะเกิด พบว่าชื่อวัวชนภาคใต้มีที่มาและความหมายได้แก่ ที่มาและความหมายเกี่ยวกับลักษณะวัว เกี่ยวกับวัว ความสามารถของวัว ภูมิสำเนาและเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับวัว สิ่งมีค่า คำเรียกหน้าชื่อ บุคคลหรือองค์กร ชัยชนะ เกียรติยศ โชคความสรา ความรักความเจริญรุ่งเรือง ความบันเทิงและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ความเชื่อและค่านิยมของคนภาคใต้ ได้แก่ วิถีชีวิตเกี่ยวกับความผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติความผูกพัน การให้ความสำคัญกับวัว การสนใจติดตามข่าวสาร ความเชื่อเรื่องผีสงเทวดาและอำนาจเหนือธรรมชาติ ศาสนา ความเชื่อเรื่องลักษณะวัวที่ดี ค่านิยมเกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทองและเกียรติยศ ค่านิยมการยกย่องผู้มีความสามารถ ค่านิยม การสร้างอารมณ์ขัน และค่านิยมการภาคภูมิใจในตนเองและถิ่นที่อยู่ (โสภิตา โสมมะเกิด, 2560)

3. การเลี้ยงวัวชน 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ก่อนติดค้อนและระยะหลังติดค้อน คือช่วงหลังจากที่วัวได้ค้อนแล้ว ระยะที่ 2 การเลี้ยงดูวัวในขณะที่ติดค้อน เจ้าของวัวจะนำวัวของตนมาอาศัยอยู่ในโรงเรือนที่ทางสนามจัดเตรียมไว้เพื่อให้วัวคุ้นเคยกับสภาพอากาศและสภาพแวดล้อม มีการออกกำลังกาย ดูแลเรื่องอาหารและการกินหญ้าอย่างเข้มงวด (กรมปศุสัตว์, 2565)

4. อุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยงวัวชน ประกอบด้วย 1) เชือกวาง เป็นการสร้างความมั่นใจ กำลังใจให้กับผู้เกี่ยวข้อง 2) เทียนพราง เชือกที่เป็นห่วงร้อยผูกวัวเพื่อจูงวัว (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.), 2565)

5. ลักษณะอาการของวัวในวันชน สามารถบ่งบอกถึงกลางดีหรือกลางร้ายได้ ดังนี้ วัวมีอาการคึกคักหรือเชื่องซึม ถ้าวัวหูตก มีอาการทรุนทราย เดินวนไปมา ไม่ชันรื่อง เชื่อว่าเป็นกลางอาจแพ้ได้ หรือการนอนในโรงเรือนก่อนไปชน ถ้านอนทอดเต้าไปข้างหน้าหรือเอียงกายแบบนอนทอดอาลัยก็เชื่อว่าอาจแพ้ได้ สอดคล้องกับศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน พบว่า ถ้าหากวัวนอนในลักษณะหันหน้าหรือหันหัวไปทางสนามชนวัวเชื่อว่าเป็น

นิมิตรหมายที่ดีจะชนะ สังเกตอาการเคี้ยวเอื้องวัวจะต้องเคี้ยวเอื้องถี่ขึ้น มีน้ำลายออกมาจนเป็นฟอง เป็นลักษณะอาการที่บ่งบอกว่าวัวมีอาการสุขสบายดี คุณลักษณะการยืนต้องยืนเท้าตรงแต่เท้าไม่งอ ขณะเดินเข้าสังเวียนต้องเดินอย่างกระฉับกระฉ่ง ส่งฝ่าเผย ยินยอมให้เจ้าของหรือพี่เลี้ยงจูงเข้าสังเวียนได้โดยดีอย่างเต็มใจและสง่เสียงร้องดังตลอดเส้นทางเข้าสู่สนามชนวัว เชื่อว่าจะดีมากได้รับชัยชนะแน่นอน หากระหว่างการชนวัวถอยหลัง สะบัดหางหรือมีอาการจะวิ่งหนี แสดงอาการประหม่า อาจจะแพ้ได้ถ้าขณะชนลูกอันทะยานไม่หัด ลำเลียงคมีน้ำย่อยตลอดเวลา ปลายลิ้นกระดกขึ้นลงอยู่เรื่อย ๆ ถือว่าจะดี วัวจะได้รับชัยชนะอย่างแน่นอน (ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, 2563)

6. โรงเลี้ยงวัวชน จะมีพิธีกรรมในการดูฤกษ์ยามและวันที่เป็นสิริมงคลก่อนที่จะปลูกสร้างโรงเรือน บริเวณรอบ ๆ ต้องมีอากาศถ่ายเทสะดวก ไม่เปียกชื้น ทำความสะอาดทุกวัน ท่อน้ำทิ้งถูกสุขลักษณะ สภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศเหมาะแก่การเลี้ยงวัวชน (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.), 2565)

7. การถ่ายภาพวัวชน หากวัวชนยังไม่ติดคู่ชน หรือไม่มีคู่ชนเจ้าของวัวจะอนุญาตให้มีการถ่ายภาพได้ แต่ถ้าวัวชนติดคู่ชนและใกล้ถึงวันเข้าสู่สังเวียนชนวัว เจ้าของวัวจะไม่อนุญาตให้ผู้อื่นที่ไม่เกี่ยวข้องมาถ่ายภาพวัวชนของตนเองเด็ดขาด เพราะอาจส่งผลทำให้วัวชนของตนพ่ายแพ้ได้ (โสภิตา โสมมะเกิต, 2560)

2. ผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนและชุมชนจากการเล่นกีฬาวัวชน

กิจกรรมในวันชนวัว เจ้าของวัวแต่ละฝ่ายจะนั่งแยกกันเป็นทางด้านซ้าย - ขวา ผู้ดูแลวัวและเจ้าของวัวมีไม้หรือสัญลักษณ์อยู่ในมือไว้ขว้างหัวของตนเองเป็นระยะ เพื่อช่วยในการเคี้ยวเชิ้ววัวของตนเองให้ชนต่อไปเพื่อชัยชนะ ซึ่งจะดูการแข่งขันด้วยความตื่นเต้นและเร้าใจ อีกทั้งจะมีแรงกดดันทางจิตใจอย่างหนักในขณะที่วัวของตนเองทำการชน แต่ตนเองไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ คนในกลุ่มของเจ้าของวัวได้มีการนำไสยศาสตร์หรือความเชื่อ เข้ามาเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการดูแลวัว เพื่อสร้างให้เกิดขวัญและกำลังใจที่ดีกับตนเอง

กิจกรรมหลังวัวชน ผู้เล่นกีฬาบางส่วนได้รับชัยชนะ - พ่ายแพ้ จะแบ่งส่วนเดิมพันกลับคืน เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากที่วัวของตนเองเป็นฝ่ายชนะ จะเป็นช่วงเวลาของรอยยิ้มและเสียงหัวเราะสำหรับผู้ชนะ ในขณะที่พ่ายแพ้ได้แยกย้ายกันไป ยอมรับความพ่ายแพ้แต่โดยดี ไม่มีการทะเลาะกันหรือค้นหาสาเหตุของความพ่ายแพ้ อาจจะมีการพูดแบบหยอกล้อ แต่สุดท้ายผู้พ่ายแพ้จะกลับมาเพื่อแก้ตัวใหม่ (กรมปศุสัตว์, 2565)

ด้านสถาบันครอบครัว จากกิจกรรมกีฬาวัวชนจะมีทั้งผลดีและผลเสียมายังครอบครัว ปัจจุบันการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบบในอดีตนั้นลดน้อยลง เพราะในครอบครัวต่างก็ทำงานหาเงินใช้จ่ายได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินจากหัวหน้าครอบครัว การที่หัวหน้าครอบครัวนำเงินส่วนตัวไปเล่นกิจกรรมวัวชนนั้นไม่ได้ทำความเดือดร้อนให้กับครอบครัวมากนัก เป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้กับครอบครัวได้ เพราะผู้เล่นวัวชนต้องเป็นคนนักเลง ใจถึง กล้าได้กล้าเสีย มีเพื่อนฝูงมาก รักพวกพ้อง คบคนได้ทุกอาชีพ เป็นคนอุปถัมภ์กับคนอื่น ๆ มาก จึงเป็นการสร้างสมบารมีให้กับตนเองและครอบครัว เป็นที่พึ่งพาอาศัยให้กับครอบครัวได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล สวัสดิ์ผล และคณะ พบว่า ในแง่บวกเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว กรณีอาชีพรับจ้างเลี้ยงวัวชนก็จะมีรายได้เพิ่มพูนให้กับครอบครัว พวกที่เลี้ยงวัวชนเป็นทั้งอาชีพเสริมและอาชีพหลักมีรายได้ชัดเจน เจ้าของวัวชนและผู้นิยมกีฬาวัวชนจะมีรายได้สู่ครอบครัว ซึ่งจะเป็ผลดีในครอบครัวทั้งสิ้น เกณฑ์การพนันท้องถิ่นเป็นเกมกีฬาทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมีความเกี่ยวข้องกับทุกคนในครอบครัวในแง่เป็นแหล่งรายได้และอาชีพ เป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้ถูกต้องและพบได้ทั่วไปในชุมชน เนื่องมาจากความเคยชินกับสภาพแวดล้อมที่อุดมไปด้วยบ่อนพนันผ่านบริบทของชุมชนและครอบครัว (อุบล สวัสดิ์ผล และคณะ, 2561)

ด้านสถาบันสังคม ผู้เล่นกีฬาวัวชนมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ นักสาธารณสุขเห็นว่าวิถีชีวิตของคนเลี้ยงวัวชนไม่ถูกสุขลักษณะ เพราะต้องใช้ชีวิตร่วมกับสัตว์จึงดูไม่สะอาด นักศีลธรรมมองว่าเป็นการทารุณกรรมและทรมาณสัตว์ (เฟดิม จันลือชัย, 2561) สร้างเครือข่ายทางสังคมและชุมชน ประกอบด้วย ผู้เล่นกีฬาวัวชน, ผู้เล่น

กีฬาว่าชนกับเจ้าของบ่อนว่า, ผู้เลี้ยงว่าชนกับเจ้าของบ่อนว่า, ผู้เลี้ยงว่าชนกับคนดู, คนดูกับเจ้าของบ่อนว่า, คนดูกับคนในแวดวงกีฬาว่าชน ได้แก่ ผู้เล่นกีฬาว่าชน เจ้าของบ่อนว่า

ด้านสถาบันการศึกษา การเลี้ยงว่าชนเป็นศาสตร์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ที่ได้ศึกษามาจากบรรพบุรุษ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คอลัฟ ต่วนบุละ และคณะ พบว่า การเลี้ยงว่าชนซึ่งเป็นศาสตร์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ที่ผู้เลี้ยงว่าชนได้ศึกษามาจากการเลี้ยงว่าชนเป็นประสบการณ์ที่แต่ละคนได้เรียนรู้กันมาช่วงอายุของว่าชน เป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ ต้องปฏิบัติทุกอย่างตามตารางเวลา ขั้นตอน จึงจะฝึกฝนว่าชนให้เป็นว่าที่ดีและชนเก่งมีชื่อเสียง ครอบครั้ว โรงเรียนและชุมชนเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของเด็กต่อปัญหาการพนัน การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการเล่นพนันท้องถิ่นของเยาวชนให้เกิดประสิทธิภาพได้จะต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากสังคม ครอบครั้ว โรงเรียนและชุมชนร่วมกันขับเคลื่อน เป็นการทำงานในลักษณะพหุภาคีประสานความร่วมมือเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป (คอลัฟ ต่วนบุละ และคณะ, 2560)

ด้านสถาบันทางศาสนา กีฬาว่าชนเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของสังคมที่มีผู้นิยมและสนใจหลากหลายศาสนา แต่ในความรักและความสนใจในกีฬาว่าชนจึงลดช่องว่างระหว่างศาสนาของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยสิ้นเชิง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจแบบผสมผสานในความเชื่อของแต่ละศาสนา กติกาการชนว่าที่เห็นได้ชัดคือในจังหวัดตรังมีทั้งผู้นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม มีวิธีการเกี่ยวกับกีฬาชนว่าที่เหมือนกันแทบหาข้อแตกต่างไม่ได้ เพราะการผสมผสานของพหุวัฒนธรรม (อุบล สวัสดิ์ผล และคณะ, 2561)

ด้านสถาบันเศรษฐกิจ ผู้ผลิตก็หมายถึงผู้ทำกิจกรรมว่าชน ผู้ที่เลี้ยงว่าชน เจ้าของสนามว่าชน ถือว่าเป็นผู้ผลิตอันแท้จริง หากขาดกลุ่มผู้ผลิตนี้ กิจกรรมก็จะไม่เป็นกิจกรรมที่ถูกต้อง กลุ่มผู้บริโภค หมายถึง กลุ่มผู้ที่นำว่ามาชนผู้ที่มาชมการชนว่า กลุ่มผู้จำหน่ายอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า สถาบันทางด้านเศรษฐกิจเป็นสถาบันที่ทำให้เกิดรายได้แก่สมาชิกในสังคมที่ถูกต้อง ชัดเจนทำให้เกิดอาชีพในหลายรูปแบบ หลายลักษณะ ล้วนแต่เป็นรายได้อันมีผลต่อเศรษฐกิจของครอบครั้วและสังคมทั้งสิ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ซึ่งผู้ดำเนินการสนามว่าชนเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมาก ผู้ดำเนินการสนามกีฬาว่าชนเป็นบุคคลที่มีธุรกิจกิจการในการดำเนินการบริหารจัดการมากมาย เป็นบุคคลที่มีเงินและบารมีมาก ทำให้การชนว่ามีการพนันกันในกลุ่มกลุ่มว่าชนและผู้นิยมกีฬาว่าชน การเดิมพันนั้นจึงขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าของว่าชนและตัวว่าชนว่ามีการชนมากี่ครั้ง มีลักษณะการชนมีชื่อเสียงเป็นอย่างไร การเดิมพันว่าชนนั้นจะลงเดิมพันกัน จะเป็นญาติ เพื่อนบ้านและคนที่เคารพนับถือกันเท่านั้น ต้องแบ่งปันลงกันในจำนวนที่เท่ากันทุกคน โดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) การประกอบอาชีพ ได้แก่ หมอว่ารับจ้างเลี้ยงว่าชน รับจ้างตัดหญ้า รับจ้างบรรทุกว่าชน ตั้งบ่อนและดำเนินการแข่งขัน พนักงานจำหน่ายตั๋วเข้าชมรับฝากรถ ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม คนเปิดประตูว่าชน ภารโรงสนามว่าชน โฆษกประจำสนาม ขาอุปกรณ์เครื่องใช้เครื่องประดับว่าชน (สุพิชฌาย์ วัฒนะ, 2566) 2) เจ้าของสนามว่าชน การดำเนินการของสนามว่าชนเป็นอาชีพที่สร้างรายได้สูงต่อท้องถิ่นและชุมชน เจ้าของสนามว่าชนต้องมีอำนาจและบารมี สามารถสร้างความเชื่อถือและมีเพื่อนฝูงมากในวงการ จะทำให้ดึงว่าจากที่ต่าง ๆ มาชนในสนามตนเองได้สนาม ต้องมีทำเลที่ตั้งของสนาม เพราะทางรัฐบาลมีการควบคุมไม่ให้มีการจัดตั้งขึ้นใหม่ สนามว่าชนแต่ละสนามต้องใช้เนื้อที่อย่างน้อย 5 -10 ไร่ จึงจะดำเนินการจัดตั้งสนามว่าชนได้ เนื้อที่ที่ต้องติดกับถนนสายหลัก การคมนาคมสะดวกรวดเร็ว (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.), 2565) 3) ผู้เข้าชมกีฬาชนว่าหรือผู้นิยมกีฬาว่าชน สนามว่าชนใดมีผู้เข้าชมมากจะสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน ตื่นเต้นด้วยเสียงเชียร์ การเชียร์ว่าเพื่อลุ้นให้ฝ่ายที่ตนเองชอบหรือเล่น จะแสดงออกด้วยกิริยาอาการท่าทางและน้ำเสียง ยิ่งว่าชนตัวใดชนได้คู่เดือด เร้าใจผู้ชม เสียงเชียร์จากผู้ชมจะสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ คอลัฟ ต่วนบุละ และคณะ พบว่า การเดิมพันขึ้นอยู่กับฐานะเศรษฐกิจ

เจ้าของวัวชน และตัววัวชนว่ามีประวัติการแข่งขันมากน้อยเพียงใด มีลักษณะการชนเป็นต่อคู่ต่อสู้แค่ไหน ซึ่งการเดิมพันจะลงเดิมพันกันในหมู่เครือญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน กลุ่มเครือข่ายกันเท่านั้น เพราะจะต้องแบ่งปันในจำนวนที่เท่ากันทุกคน ลักษณะของสนามวัวชนมีบริเวณกว้าง กั้นแนวนหนาเพื่อความปลอดภัยของนักพนัน ซึ่งการเปิดสนามชนวัวมีผลต่อเศรษฐกิจชุมชน ก่อให้เกิดอาชีพที่ทำรายได้ให้กับคนในชุมชน (คอลัฟ ตัวนบูละ และคณะ, 2560)

ด้านสถาบันการเมืองการปกครอง กิจกรรมกีฬาวัวชนเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงกฎ ระเบียบ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีสะท้อนความเป็นอยู่ของสังคมเป็นอย่างดี ผู้สนใจนี้มีทุกชนชั้นและหลากหลายอาชีพ เพื่อเล่นการพนันได้อย่างถูกกฎหมาย มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย หากเจ้าของสนามชนวัวมีการปฏิบัติผิดเงื่อนไขก็จะถูกริบใบอนุญาต ถูกสั่งปิดสนาม จึงต้องขออนุญาตเปิดสนามวัวชนให้ถูกต้องกับที่ว่าการอำเภอเพื่อนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2564) แสดงให้เห็นว่าการพนันมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญเพื่อป้องกันปัญหาที่จะตามมา ทางสนามจะต้องกำหนดกติกา มีกรรมการดำเนินการอย่างเคร่งครัดและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เพราะจะนำความเข้าใจอันดีต่อกันของคนในชุมชน (สำนักข่าวอิศรา, 2560)

ด้านการอนุรักษ์พันธุ์วัวชน ได้แก่ การจัดอบรมการถ่ายทอดวิธีการเลี้ยงวัวชน และการเพาะขยายพันธุ์ และอนุรักษ์โคพันธุ์พื้นเมืองวัวชนภาคใต้ โดย ศบส. เปิดให้เกษตรกรเข้าประมูลวัวชน เพื่อกระจายพันธุ์ให้เอาไปเลี้ยงทำพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ ด้านนันทนาการคือผู้เลี้ยงวัวชนบางส่วนเลี้ยงวัวชนในยามว่างจากการทำงานประจำ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ผ่อนคลายความเครียดจากการทำงาน (กรมปศุสัตว์, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวีถีชีวิตตามพิธีกรรมและความเชื่อการเลี้ยงวัวชน และศึกษาผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนและชุมชนจากกีฬาวัวชน กรณีศึกษาตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง พบว่า พิธีกรรมและความเชื่อด้านสรีระของการเลี้ยงวัวชนมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนและชุมชน ด้านครอบครัว สังคม การศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ สร้างสรรค์ การเมืองการปกครอง การอนุรักษ์พันธุ์วัวชนและด้านนันทนาการ ซึ่งสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมได้กำหนดมาตรฐานอุตสาหกรรมเอส การบริการสนามกีฬาชนโคเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตั้งแต่ปี 2564 ในขณะที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตรัง (ศบส.) ก็เร่งอนุรักษ์และพัฒนาสายพันธุ์วัวชนแท้ภาคใต้ เพื่อมิให้สูญหาย ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ควรส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับกีฬาวัวชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกเสียง บันทึกภาพในลักษณะต่าง ๆ แล้วนำไปเผยแพร่ให้กับสถานศึกษาและประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิถีปฏิบัติวัฒนธรรมกีฬาวัวชนของชาวบ้านจังหวัดตรัง เพื่อเป็นการรวบรวมและอนุรักษ์สืบทอดพิธีกรรมและความเชื่อบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับกีฬาวัวชนของชาวจังหวัดตรังให้คงอยู่สืบไป 2) ควรส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้ศึกษาและตระหนักถึงคุณค่าของความเชื่อและวิถีปฏิบัติในการดำรงอยู่ของกลุ่มคนเลี้ยงวัวชน เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานและองค์ความรู้นำไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป ได้แก่ การพัฒนาด้านสถาบันครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา รวมทั้งการพัฒนาด้านขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ 1) ควรส่งเสริมการเก็บรวบรวมพิธีกรรมและความเชื่อกีฬาวัวชน โดยการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกเสียง บันทึกภาพในลักษณะต่าง ๆ แล้วนำไปเผยแพร่ให้กับสถานศึกษาและประชาชน เป็นการอนุรักษ์สืบทอดให้คงอยู่สืบไป 2) ควรส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนได้ศึกษาและตระหนักถึงคุณค่าของความเชื่อและวิถีปฏิบัติในการดำรงอยู่ของกลุ่มคนเลี้ยงวัวชน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการวิจัยพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับกีฬาวัวชนในพื้นที่อื่น ๆ ของภาคใต้ เพื่อจะได้ทราบถึงวิถีการดำรงชีวิตและวิถีปฏิบัติตามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับกีฬาวัวชนของภาคใต้ใน

ภาพรวม 2) ควรจะมีการวิจัยความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับกีฬาวัชนในเชิงเปรียบเทียบ โดยอาจมีการเปรียบเทียบระหว่างเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งอาจเป็นแห่งต่าง ๆ ในภูมิภาค 3) ควรจะมีการวิจัยความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับกีฬาพื้นเมืองประเภทอื่น ๆ เช่น กีฬาชนไก่ เพื่อให้ทราบถึงพื้นฐานทางความคิด ความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกัน ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- เผติม จันลือชัย. (2561). ตะลึง วัวชนภาคใต้เม็ดเงินสะพัดปีละ 5 พันล้านธุรกิจคู่ขนานผุดเป็นดอกเห็ด หมดยุคเด็กเลี้ยงวัวจบ ป.4. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2567 จาก https://www.sentangsedtee.com/today-news/article_82267
- โสภิตา โสมมะเกิด. (2560). การตั้งชื่อวัวชนภาคใต้. ใน วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กรมปศุสัตว์. (2565). การเลี้ยงวัวพื้นเมือง. กรุงเทพมหานคร: กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กัญญารัตน์ เลียงผา. (2563). การพนันท้องถิ่น: พฤติกรรมการเล่นของเยาวชนและผลกระทบด้านการศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดประเมินและวิจัยการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คอลัฟ ต่วนบุละ และคณะ. (2560). แร่งสนับสนุนทางสังคม: กลไกป้องกันปัญหาการพนันของเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2567 จาก http://www.gamblingstudy-th.org/imgadmins/research_file/ebook-60-02-Kohlaf.pdf
- ทิพวรรณ หมั่นห้อง และคณะ. (2562). โรงเรียนวัวชนและภูมิปัญญาการจัดการค่ายกีฬาวัชนเพื่อการแข่งขันทางการค้า กรณีศึกษา สนามกีฬาชนวัวบ้านปากพล ตำบลนาปะขอ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(1), 121-125.
- รงค์ บุญสวยขวัญ. (2562). การยอมรับกิจกรรมการพนันของชุมชนที่มีลักษณะพิเศษแห่งหนึ่ง ของจังหวัดในภาคใต้ตอนบน. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 1(1), 191-216.
- วรรณพงษ์ ดุรงคเวโรจน์. (2564). ส่องนโยบายการค้าการลงทุนประเทศคู่แข่งไทย ท่ามกลางสมรภูมิสงครามการค้าสหรัฐฯ กับจีน. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2567 จาก <https://www.the101.world/2024-nobel-prize-in-economics/>
- วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2563). เศรษฐกิจสามสี - เศรษฐกิจแห่งอนาคต. กรุงเทพมหานคร: บิ๊คสเคป.
- ศศิธร บุญคงแก้ว และคณะ. (2561). การปรับตัวของกีฬาวัชนเพื่อการท่องเที่ยว. ใน การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน. (2563). รายงานศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน ประจำปี 2563. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สำนักข่าวอิศรา. (2560). ปัญหาถือครองที่ดิน: ความเหลื่อมล้ำสุดขั้ว ภาพสังคมไทยรวยกระจุก จนกระจาย. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2567 จาก <https://www.isranews.org/content-page/item/53793-land-61732.html>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). รายงานภาพรวมความเหลื่อมล้ำของไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.). (2565). สมอ. การันตี “สนามวัวชน” รายแรกของไทย ได้มาตรฐาน มอก. เอส เตรียมยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หวังสร้างรายได้สู่ชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2567 จาก <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/67273>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. (2538). ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุพิชญ์ วัฒนะ. (2566). ยกระดับชนวัวกีฬาพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2567 จาก <https://www.nationtv.tv/news/378414282>
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2564). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสังคมวิทยา. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุบล สวัสดิ์ผล และคณะ. (2561). การพนันในมุมมองของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษาบ้านไพรพัฒนา ตำบลไพรพัฒนา อำเภอกงสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ. เรียกใช้เมื่อ 22 สิงหาคม 2567 จาก http://www.gamblingstudy-th.org/imgadmins/research_file/ebook-60-22-Ubon.pdf